

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра загальної і медичної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та навчальної роботи
професор О.М. Власенко
« 4 » березня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДИТИНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА У
ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД»

Освітній рівень	<u>другий (магістерський) рівень</u>
Галузь знань	<u>22 «Охорона здоров'я»</u>
Спеціальність	<u>228 «Педіатрія»</u>
Освітня програма	<u>Педіатрія</u>

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологічна допомога дитині під час війни та у післявоєнний період» підготовки на другому (магістерському) рівні, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 228 «Педіатрія» 1 курсу педіатричного факультету.

Розробник: **Становських З.Л.**, доцентка кафедри загальної і медичної психології
Національного медичного університету імені О.О. Богомольця кандидат
психологічних наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної і медичної психології
Протокол від «13» червня 2024 року №22

Завідувач кафедри, професор _____ **Матяш М.М.**

Робочу програму схвалено на засіданні Циклової методичної комісії з психологічних
дисциплін для лікарських спеціальностей
Протокол №1 від «30» серпня 2024 року

Голова комісії, професор _____ **Матяш М.М.**

Перезатверджено:

На 20__/20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

На 20__/20__ н.р. _____ «__» ____ 20__ р. протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів - 3 кредити	Галузь знань: 22 Охорона здоров'я	Вибіркова
Модулів - 1	Спеціальність: 228 Педіатрія	Рік підготовки: 4
Змістових модулів - 2		Семестр: 7 або 8
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка реферату за індивідуальною темою		Лекції: 10 годин
Загальна кількість годин - 90		
Тижневих годин: аудиторних – 2, самостійна робота студента - 2	Освітній рівень: другий (магістерський) рівень	Практичні заняття: 20 години
		Самостійна робота: 60 годин
		Вид контролю: диференційований залік

2. МЕТА, ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

Метою курсу є сформувати у студентів систему психологічних знань; оволодіти основними категоріями та поняттями дисципліни; розуміти фізіологічні та психологічні механізми травми війни у дітей різного віку, шляхів їх профілактики та подолання; інтегрувати знання про особистість, що надзвичайно важливо в практичній діяльності лікаря; знати специфіку візуальних та поведінкових проявів у дітей різних психологічних реакцій на стрес, знати стратегію психологічної допомоги дитині в тому чи іншому стані травми, володіти практичними базовими навичками надання першої психологічної допомоги дітям різного віку в ситуаціях воєнних дій, обирати коректні комунікативні стратегії з пацієнтами, що мають прояви психічної травми; вміти проводити саморефлексію та самооцінку власних психофізичних станів, здійснювати психічну саморегуляцію.

Очікувані результати навчання:

Знати: поняття психічної травми, психофізіологію психічної травматизації, чинники психічної травми під час воєнних дій; основні принципи, міжнародні і вітчизняні протоколи та засоби надання першої психологічної допомоги населенню з гострими стресовими реакціями під час воєнних дій; специфіку стресу у дітей при перебуванні в укриттях; особливості психічної травми дітей під час війни та засоби психологічної допомоги дітям різного віку;

особливості психічної травми дітей – вимушено переміщених осіб та принципи надання психологічної допомоги ВПО; специфіку психічної травми дітей різних вікових груп; основи психологічної реабілітації населення у повоєнний час; психологічні засоби підтримки ментального здоров'я та профілактики психотравм у дітей під час тривалої травматизації через військові дії та у післявоєнний час.

Вміти: аналізувати та розрізняти поведінкові особливості проявів гострих реакцій на стрес та ознаки психічної травми; визначати чинники, що підвищують або знижують рівень психічної травматизації дітей різних вікових груп під час воєнних дій; володіти практичними базовими навичками надання першої психологічної допомоги дітям в ситуаціях воєнних дій, свідомо обирати коректні комунікативні стратегії з дітьми, що мають прояви психічної травми; вміти критично оцінювати власні психоемоційні реакції у стресових обставинах та володіти навичками психічної саморегуляції.

Здатність продемонструвати: розв'язання типових та складних задач і проблем у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Володіти навичками: навички аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання; навички вибору способів вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, прийняття та аргументації власних рішень щодо їх розв'язання; доступно формулювати думку, дискутувати, обстоювати власну позицію, тощо.

Самостійно вирішувати: завдання, пов'язані з пошуком інформації з різних джерел, для вирішення професійних завдань; практичні задачі, пов'язані з професійним самовдосконаленням; завдання розробки програми з даного курсу тощо.

Критерії оцінювання результатів навчання

Основні критерії:

- Правильність, повнота та обсяг знань, їх точність
- Якість відповіді студента (обґрунтування, грамотність, чіткість)
- Навички використання теоретичних знань та вмінь.

Оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах, що виставляються на кожному практичному занятті за відповідною темою, кількістю балів за виконання індивідуального завдання. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою. Студент отримує позитивну оцінку, якщо він виконав усі види робіт, передбачених навчальною програмою з дисципліни, відвідав усі лекції та практичні заняття, визначені тематичними планами, а за наявності пропусків – своєчасно їх відпрацював. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент з дисципліни за поточну навчальну діяльність і виконання індивідуального завдання – 200 балів. Мінімальний пороговий рівень оцінки – 111 балів.

Орієнтовні норми оцінювання відповідей студента:

«Відмінно» – якщо студент глибоко і всебічно знає зміст курсу, ознайомлений з рекомендованою навчально-методичною літературою, науковими першоджерелами, логічно і самостійно мислить, буде правильно і повно відповідь, що викладена літературною мовою у логічній послідовності, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує матеріал із профілем медичного вищого навчального закладу, демонструє високий рівень засвоєння знань, протягом семестру отримував переважно "5".

«Добре» – коли студент твердо знає курс і рекомендовану літературу, добре засвоїв матеріал і аргументовано викладає його, висловлює свої міркування про ті чи інші психологічні феномени, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу. Недоліки легко виправляються при відповідях на додаткові запитання викладача. Протягом

семестр отримував переважно “4”.

«Задовільно» – якщо студент в основному знає курс, ознайомлений з рекомендованою літературою, але непереконливо відповідає, плутає терміни, невпевнено почувається, демонструє розуміння навчального матеріалу при недостатній повноті засвоєння понять або непослідовному викладі матеріалу, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов’язувати їх із майбутнім фахом. Протягом семестру відповідав в основному на “3”.

«Незадовільно» – коли студент не опанував зміст курсу, вкрай слабо знає загальну літературу курсу, не володіє науковими фактами, визначеннями, категоріями, правилами та законами. Відсутнє загально гуманітарне та наукове мислення, практичними навичками не володіє. Відповідь неправильна, студент виявляє незнання основних понять предмету. Часто пропуская лекції. На заняттях отримував в основному “2”.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна «Психологічна допомога дітям з травмою війни». Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти України другий (магістерський) рівень вищої освіти дисципліна «Психологічна допомога дітям з травмою війни» забезпечує набуття студентами наступних компетентностей:

Загальні:

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 8.Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов’язків.

ЗК 9. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальні:

ФК 1. Навички опитування та клінічного опитування пацієнта.

ФК4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювання.

Результати навчання з дисципліни:

ПРН 21. Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності.

ПРН 22. Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.

ПРН 24. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Психологічна допомога дітям під час ведення воєнних дій.

Змістовий модуль 1. Поняття психічної травматизації та загальні закономірності переживання дітьми психотравмуючих подій.

Тема 1. Війна як життєва криза і руйнація безпеки життя дитини.

Війна як фактор стресу та перерва нормального плину життя. Поняття психічної травми, психофізіологія психічної травматизації. Чинники психічної травми. Різновиди психічних травм. Колективна травма. Вторинна травматизація.

Нормативні та ненормативні кризи розвитку дітей. Види психотравмуючих подій в дитячому віці. Загальні особливості переживання травми війни дітьми. Втрата безпеки як головна травматична подія для дитини.

Тема 2. Загальні особливості стресових реакцій під час війни у дітей та надання першої психологічної допомоги.

Ознаки психотравми у дітей. Психологічні особливості дітей різних вікових груп. Особливості психічних реакцій дітей раннього молодшого, дошкільного, шкільного віку (підлітки, старшокласники) у відповідь на травмуючі фактори, що пов’язані з бойовими діями. Види гострих стресових реакцій у дітей. Особливості надання першої психологічної допомоги дітям

різних вікових груп з гострими стресовими реакціями.

Тема 3. Особливості впливу різних емоційних станів дорослих на психіку дитини в звичному житті та у воєнний час.

Роль дорослого в житті дитини на різних вікових етапах. Близькість та безпека у стосунках батьки – дитина. Види емоційних станів дорослих та особливості їх впливу на дитину. Психопрофілактика процесу індукування деструктивних емоційних станів у дітей через токсичні стани та переживання у оточуючих.

Тема 4. Роль сім'ї та дорослих у розвитку стресостійкості дитини на різних вікових етапах.

Поняття резиліентності та чинників її розвитку в онтогенезі. Способи та методи розвитку резиліентності у дітей в стресових ситуаціях та під час війни (взаємодія з оточенням, внутрішні та зовнішні ресурси, навички та поведінка, адаптація та відновлення, особистісні характеристики).

Змістовий модуль 2: Особливості комунікації і психологічної допомоги дітям різного віку під час та після війни.

Тема 5. Психологічні особливості та прояви психічної травматизації дітей раннього віку та особливості взаємодії з ними.

Вікові особливості розвитку дітей раннього віку. Поняття базової довіри до світу та особливості її розвитку та порушень. Стреси війни як фактор втрати базової довіри до світу. Ознаки психічної травми у дітей раннього віку: пасивність, порушення сну та апетиту, віковий регрес, страхи. Підтримка рідних, психологічна допомога. Рекомендації для дорослих в роботі над психотравмою у ранньому віці: увага до потреб дитини і своєчасне реагування, захист від травмуючих факторів, бути поруч, частий тілесний контакт, контроль власних емоційних реакцій дорослими в присутності дитини раннього віку, піклування про себе.

Тема 6. Психологічні особливості травми війни у дітей дошкільного віку.

Вікові особливості розвитку дітей дошкільного віку. Характер травмуючих подій та їх наслідки для психіки дошкільника. Емоційні переживання у дитини дошкільного віку через травму (відсутність концентрації уваги, емоційні зміни, відчуття безпорадності, проблеми зі сном, наявність інтрузій та розповіді про них, фізичні зміни, страх перед розлученням з дорослим, тривога. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп. Особливості психологічної підтримки дошкільників. Методи та техніки психологічної допомоги дошкільникам: тілесно-орієнтовані психотехніки, арт-терапевтичні засоби, пісочна терапія, ігрова терапія, прийоми когнітивно-поведінкової терапії, медитативні психотехніки. Ресурси віку для подолання травмуючих факторів.

Тема 7. Особливості психічної травматизації під час війни дітей молодшого шкільного віку.

Вікові особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку. Прояви травми війни у молодших школярів: емоційні реакції, поведінкові зміни, фізичні симптоми, когнітивні зміни, соціальні зміни. Напрямки допомоги та адаптації дітей цієї вікової групи до стресу війни: безпечні місця, присутність дорослого, гнучкі навчальні програми, групові проекти, психосоціальна підтримка (обговорення подій, захисні заходи), фізичні та емоційні заспокоєння. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.

Тема 8. Психологічні особливості розвитку дітей підліткового віку та специфіка травми війни у підлітків.

Вікова специфіка психології підлітка. Емоційні, поведінкові, когнітивні, соматичні порушення та соціальні зміни у підлітків як прояви травми війни. Допомога підліткам під час війни: присутність і обійми, відкрите спілкування, створення безпечних місць, підтримка родини, обговорення подій, фізичні та емоційні заспокоєння, підтримка в поведінкових порушеннях, гнучкі навчальні програми, індивідуальний психологічний супровід, підтримка однолітків, підтримка сім'ї.

Тема 9. Психологічні особливості розвитку дітей раннього юнацького віку та специфіка переживання травмуючих подій війни старшокласниками.

Вікові особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку. Потреби віку. Труднощі та фрустрація потреб старшокласників через невизначеність під час війни. Психологічні стратегії подолання невизначеності. Синдром відкладеного життя у віці ранньої юності та допомога в адаптації та конструктивного подолання синдрому.

Комунікативні труднощі старшокласників та фрустрація потреб соціального контактування під час війни. Депресія та агресія у дітей цього віку як прояви психотравми війни. Стратегії психологічної допомоги дітям старшого шкільного віку: психологічна, соціальна, інформаційна, психологічний супровід, контроль стресу та агресії.

Тема 10. Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і фізичних травм під час війни.

Поняття травматичного досвіду. Принципи діалогу з дитиною, яка має травматичний досвід: уникання запитань про травму, заборона на допит; встановлення індивідуального режиму спілкування; активна сторона в розмові; відсутність драматизації при труднощах спілкування, вибір іншого алгоритму розмови; фокусування на тому, як справляється чи буде справлятися в майбутньому. Формування позитивних образів себе, співрозмовника, стосунків і майбутнього. Основні стратегії спілкування з дитиною в травмі: уникання прямих питань про важке; уникання оціночних суджень; уникання гіперболізації переживань; уникання порад.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	л	п	сам. р.
Модуль 1. Психологічна допомога дітям під час ведення воєнних дій.				
Змістовий модуль 1. Поняття психічної травматизації та загальні закономірності переживання дітьми психотравмуючих подій				
Війна як життєва криза і руйнація безпеки життя дитини.	10	2	2	6
Загальні особливості стресових реакцій під час війни у дітей та надання першої психологічної допомоги.	10	2	2	6
Особливості впливу різних емоційних станів дорослих на психіку дитини в звичному житті та у воєнний час.	10	2	2	6
Роль сім'ї та дорослих у розвитку стресостійкості дитини на різних вікових етапах.	8	-	2	6
Змістовий модуль 2. Особливості комунікації і психологічної допомоги дітям різного віку під час та після війни.				
Психологічні особливості та прояви психічної травматизації дітей раннього віку та особливості взаємодії з ними.	8	-	2	6
Психологічні особливості травми війни у дітей дошкільного віку. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп. Особливості психологічної підтримки дошкільників.	8	-	2	6

Особливості психічної травматизації під час війни дітей молодшого шкільного віку. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.	10	2	2	6
Психологічні особливості розвитку дітей підліткового віку та специфіка травми війни у підлітків.	10	2	2	6
Психологічні особливості розвитку дітей раннього юнацького віку та специфіка переживання травмуючих подій війни старшокласниками.	8	-	2	6
Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і фізичних травм під час війни.	8	-	2	6
Всього годин:	90	10	20	60

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

№ п.п.	Тема	К-ть годин
1.	Війна як життєва криза і руйнація безпеки життя дитини.	2
2.	Загальні особливості стресових реакцій під час війни у дітей та надання першої психологічної допомоги.	2
3.	Особливості впливу різних емоційних станів дорослих на психіку дитини в звичному житті та у воєнний час.	2
4.	Особливості психічної травматизації під час війни дітей молодшого шкільного віку. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.	2
5.	Психологічні особливості розвитку дітей підліткового віку та специфіка травми війни у підлітків.	2
	Всього годин:	10

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Психологічна допомога дитині під час війни та у післявоєнний період» семінарські заняття не заплановані.

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п.п.	Тема	К-ть годин
1.	Війна як життєва криза і руйнація безпеки життя дитини.	2
2.	Загальні особливості стресових реакцій під час війни у дітей та надання першої психологічної допомоги.	2
3.	Особливості впливу різних емоційних станів дорослих на психіку дитини в звичному житті та у воєнний час.	2

4.	Роль сім'ї та дорослих у розвитку стресостійкості дитини на різних вікових етапах.	2
5.	Психологічні особливості та прояви психічної травматизації дітей раннього віку та особливості взаємодії з ними.	2
6.	Психологічні особливості травми війни у дітей дошкільного віку. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп. Особливості психологічної підтримки дошкільників.	2
7.	Особливості психічної травматизації під час війни дітей молодшого шкільного віку. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.	2
8.	Психологічні особливості розвитку дітей підліткового віку та специфіка травми війни у підлітків.	2
9.	Психологічні особливості розвитку дітей раннього юнацького віку та специфіка переживання травмуючих подій війни старшокласниками.	2
10.	Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і фізичних травм під час війни.	2
Всього годин:		20

8. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Психологічна допомога дитині під час війни та у післявоєнний період» лабораторні заняття не заплановані.

9. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

№ п.п.	Тема	К-ть годин
1.	Війна як життєва криза і руйнація безпеки життя дитини.	5
2.	Загальні особливості стресових реакцій під час війни у дітей та надання першої психологічної допомоги.	5
3.	Особливості впливу різних емоційних станів дорослих на психіку дитини в звичному житті та у воєнний час.	5
4.	Роль сім'ї та дорослих у розвитку стресостійкості дитини на різних вікових етапах.	5
5.	Психологічні особливості та прояви психічної травматизації дітей раннього віку та особливості взаємодії з ними.	5
6.	Психологічні особливості травми війни у дітей дошкільного віку. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп. Особливості психологічної підтримки дошкільників.	5
7.	Особливості психічної травматизації під час війни дітей молодшого шкільного віку. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.	5
8.	Психологічні особливості розвитку дітей підліткового віку та специфіка травми війни у підлітків.	5
9.	Психологічні особливості розвитку дітей раннього юнацького віку та специфіка переживання травмуючих подій війни старшокласниками.	5
10.	Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і	5

	фізичних травм під час війни.	
	Всього годин:	50

10. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (далі - ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. На індивідуальну роботу відводяться бали з поточного контролю за рішенням кафедри. Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові за різні види індивідуальних завдань і додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ - підготовка повідомлення або написання реферату на основі опрацювання першоджерел на одну із запропонованих тем.

Виконання індивідуального завдання з дисципліни «Психологічна допомога дитині під час війни та у післявоєнний період» передбачає підготовку реферату на запропоновану тематику:

1. Загальні особливості переживання травми війни дітьми.
2. Втрата безпеки як головна травматична подія для дитини.
3. Види гострих стресових реакцій у дітей.
4. Особливості надання першої психологічної допомоги дітям різних вікових груп з гострими стресовими реакціями.
5. Види емоційних станів дорослих та особливості їх впливу на дитину.
6. Поняття резиліентності та чинників її розвитку в онтогенезі.
7. Способи та методи розвитку резиліентності у дітей в стресових ситуаціях та під час війни
8. Поняття базової довіри до світу та особливості її розвитку та порушень
9. Ознаки психічної травми у дітей раннього віку.
10. Специфіка психотравми у дошкільника.
11. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп.
12. Прояви травми війни у молодших школярів.
13. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.
14. Емоційні, поведінкові, когнітивні, соматичні порушення та соціальні зміни у підлітків як прояви травми війни.
15. Допомога підліткам під час війни.
16. Труднощі та фрустрація потреб старшокласників через невизначеність під час війни.

- Психологічні стратегії подолання невизначеності.
17. Синдром відкладеного життя у віці ранньої юності та допомога в адаптації та конструктивного подолання синдрому.
  18. Депресія та агресія у дітей цього віку як прояви психотравми війни.
  19. Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і фізичних травм під час війни.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

- усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи;
- розв'язування ситуаційних завдань;
- проведення демонстрації психологічних прийомів гештальт-терапії з аналізом та трактування і оцінкою їх результатів,
- виконання творчих завдань;
- робота в групах;
- аналіз кейсів;
- виконання письмових завдань тощо.

12. МЕТОДИ ФОРМИ КОНТРОЛЮ, РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Методами контролю є: усний, письмовий, програмований, підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є диференційований залік.

Диференційований залік з вибіркової дисципліни «Психологічна допомога дитині під час війни та у післявоєнний період» – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу виключно на підставі результатів поточного навчання та виконання завдань самостійної роботи і, відповідно до навчального плану, не передбачає окремого навчального заняття для приймання заліку. На останньому тематичному навчальному занятті, після закінчення обговорення теми заняття викладач навчальної групи оголошує суму балів студента за результатами поточного контролю і за виконання індивідуального завдання.

Оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах, що виставляються на кожному практичному занятті за відповідною темою і кількістю балів за виконання індивідуального завдання.

Студент отримує оцінку «зараховано», якщо він виконав усі види робіт, передбачених навчальною програмою з дисципліни, відвідав усі лекції та семінарські заняття, визначені тематичними планами, а за наявності пропусків – своєчасно їх відпрацював, набрав загальну кількість балів не менш як 111 балів. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент з дисципліни за поточну навчальну діяльність і виконання індивідуального завдання – 200 балів.

Самостійну роботу студентів оцінюють під час поточного контролю на практичному занятті.

Номер		Кількіс	Конвертація у бали традиційних оцінок	Міні
-------	--	---------	---------------------------------------	------

модуля кількість навчальних годин/кількість кредитів ECTS	Кількість змістових модулів, їх номери	ть оцінюваних практичних занять	Традиційні оцінки				Бали за виконання індивідуального завдання	мальна кількість балів з дисципліни*
			"5"	"4"	"3"	"2"		
Модуль 1 90\3.0	2	10	19	15	11	0	10	111

Вага кожної теми у межах курсу в балах має бути однаковою.

Форми оцінювання поточної навчальної діяльності мають бути стандартизованими і включати контроль теоретичної та практичної підготовки.

Підсумковий бал за поточну діяльність визнається як арифметична сума балів за кожне заняття та за індивідуальну роботу.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну діяльність під час вивчення дисципліни, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі з додаванням балів за індивідуальне завдання студента.

Мінімальна кількість балів з дисципліни, яку повинен набрати студент при її вивченні для отримання диференційованого заліку становить 111 балів.

Бали за індивідуальні завдання нараховуються студентові лише за умов успішного їх виконання та захисту.

Кількість балів, яка нараховується за різні види індивідуальних завдань, залежить від їх обсягу та значущості. Вони додаються до суми балів, набраних студентом на заняттях під час поточної навчальної діяльності.

Самостійна робота студентів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

ЗАГАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Види роботи	Сума балів
Поточна успішність (тем практичних занять – 10; 1 тема – 19 балів)	190
Самостійна (індивідуальна) робота	10
ВСЬОГО:	200

ШКАЛА ECTS

Успішність навчання студентів визначається за шкалою ECTS, яка є 7 бальною. 5-бальна нормована для успішних студентів

Оцінка за національною шкалою	Границі оцінок ECTS	Оцінка ECTS	Описання
Відмінно	170-200	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)

Добре	155 - 169	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
	140 - 154	C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
Задовільно	125 - 139	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
	111 - 124	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
Незадовільно	60 - 110	Fx	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
	1 - 59	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичний комплекс вивчення дисципліни, робоча програма навчальної дисципліни, програма навчальної дисципліни, ілюстративні матеріали. Мультимедійний лекційний матеріал, опорні конспекти практичних занять, документальні фільми, рекомендована література.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальні особливості переживання травми війни дітьми.
2. Втрата безпеки як головна травматична подія для дитини.
3. Види гострих стресових реакцій у дітей.
4. Особливості надання першої психологічної допомоги дітям різних вікових груп з гострими стресовими реакціями.
5. Види емоційних станів дорослих та особливості їх впливу на дитину.
6. Поняття резиліентності та чинників її розвитку в онтогенезі.
7. Способи та методи розвитку резиліентності у дітей в стресових ситуаціях та під час війни
8. Поняття базової довіри до світу та особливості її розвитку та порушень
9. Ознаки психічної травми у дітей раннього віку.
10. Специфіка психотравми у дошкільника.
11. Соматизація психічної травми у дітей молодших вікових груп.
12. Прояви травми війни у молодших школярів.
13. Основи конструктивної комунікації з молодшими школярами під час війни.
14. Емоційні, поведінкові, когнітивні, соматичні порушення та соціальні зміни у підлітків як прояви травми війни.
15. Допомога підліткам під час війни.
16. Труднощі та фрустрація потреб старшокласників через невизначеність під час війни. Психологічні стратегії подолання невизначеності.
17. Синдром відкладеного життя у віці ранньої юності та допомога в адаптації та конструктивного подолання синдрому.
18. Депресія та агресія у дітей цього віку як прояви психотравми війни.
19. Особливості комунікації лікаря з дітьми, які зазнали психічних і фізичних травм під час війни.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Вікова психологія. Тертична Н.А. Вид-во: Книга плюс, 2018. = 352 с.
2. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія Н.В. Оніщенко. – Х.: Право, 2014 року – 584 с.
3. Макаренко О.М. Гострі психологічні реакції людини на стресогенні події / О.М. Макаренко, І.В. Федосєєва // Наукові записки НаУКМА. – 2005. – Т. 47: Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 45-49.
4. Особливості діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах М.Матяш, В. Сопов. – К.: Військова медицина України, 2016. – 16 с.

Додаткова:

1. Колективна травма війни. Що ви можете відчувати зараз і чому /Лазаренко Ольга: електронний ресурс: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/psihologiya-gostriy-voynnyy-stres-viynay-ukrajini-50243546.html>
2. Перша психологічна допомога військовослужбовцям в бойових (екстремальних) умовах (методичні рекомендації) / Матяш М.М., Ільїн М.В., Сопов В.М., Становських З.Л. – К.: Вид-во Артєк, 2022. – 64 с.
3. Презентація Першого міжнародного науково-методологічного форуму «Психологічна травма війни» електронний ресурс: https://www.youtube.com/watch?v=bmsGJ-tOByY&ab_channel=UkrinformTV
4. Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства - від знущань у сім'ї до політичного терору / Джудіт Герман. – К.: 2015. - 416 с.
7. Тіло веде лік: як лишити психотравми в минулому / Бессель ван дер Колк. – К.: Вид-во Vivat, 2022. – Перекл. Г. Цвіра. - 624 с.

15. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича www.library.univ.kiev.ua
2. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
3. Національна бібліотека України <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>